

УДК 378.016:811.133.1]:37.013:792

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/89-2-44>

Світлана МИХАЛЬЧУК,

orcid.org/0000-0001-8817-6550

кандидат політичних наук,

доцент кафедри романської філології

Волинського національного університету імені Лесі Українки

(Луцьк, Україна) mykhalchuk.svitlana@vnu.edu.ua

ВИКОРИСТАННЯ ТЕАТРАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ У НАВЧАННІ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ: ПІДХОДИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У статті розглянуто театральну педагогіку як інноваційний підхід до викладання французької мови як іноземної в контексті сучасної лінгводидактики. Театральна педагогіка поєднує елементи сценічного мистецтва, педагогіки та міжкультурної комунікації, пропонуючи учням цілісний досвід оволодіння мовою через дію, емоцію та взаємодію. Театральна діяльність, зокрема рольові ігри, інсценізація, імпровізація та сценічне читання, сприяє формуванню ключових компонентів комунікативної компетентності: розвитку усного мовлення, інтонаційної виразності, просодії, а також опануванню невербальних засобів спілкування. На основі аналізу праць Ж.-П. Кюка, А. Пає, Д. Ламбера, М. Пенданкс, Б. Жуїно, Ф. Зюше, С. Байльо та інших дослідників висвітлено вплив театру на подолання психологічних бар'єрів у мовленні, активізацію креативного мислення, розвиток соціальної взаємодії та міжкультурного розуміння. Особливу увагу приділено феномену театральної майстерні як простору безпечного експерименту, де учень не лише виконує мовні завдання, а й «живе» мовою, набуваючи досвіду справжньої комунікації в автентичних або змодельованих ситуаціях. У статті окреслено типи стратегій, які формуються в процесі театального навчання (соціальні, навчальні, продуктивні), та наголошено на важливості мотивації, емоційної та тілесної залученості, культури спільного творення в навчанні мови. Зроблено висновок про доцільність інтеграції театальної педагогіки до методики викладання FLE, з урахуванням вікових, психологічних і культурних особливостей учнів. Визначено перспективи подальших досліджень щодо створення адаптованих навчальних моделей, інструментів оцінювання та методик залучення театру до формального й неформального освітнього середовища.

Ключові слова: театральна педагогіка, комунікативна компетенція, невербальна комунікація, FLE, театральна майстерня.

Svitlana MYKHALCHUK,

orcid.org/0000-0001-8817-6550

Candidate of Political Science,

Associate Professor at the Department of Romance Philology

Lesya Ukrainka Volyn National University

(Luts'k, Ukraine) mykhalchuk.svitlana@vnu.edu.ua

USE OF THEATRE PEDAGOGY IN TEACHING FRENCH: APPROACHES AND PERSPECTIVES

The article examines theatre pedagogy as an innovative approach to teaching French as a foreign language within the framework of modern language didactics. Theatre pedagogy integrates elements of performing arts, pedagogy, and intercultural communication, offering learners a holistic experience of language acquisition through action, emotion, and interaction. Theatre-based activities – such as role-plays, dramatizations, improvisation, and staged reading – foster the development of key components of communicative competence, including spoken fluency, prosody, expressive intonation, and mastery of non-verbal means of communication. Drawing on the works of J.-P. Cuq, A. Payet, D. Lambert, M. Pendanx, B. Joignault, F. Zucchet, S. Bahillo, and others, the article highlights the impact of theatre on overcoming psychological barriers to speech, stimulating creative thinking, encouraging social interaction, and enhancing intercultural awareness. Special attention is paid to the concept of the “theatre workshop” as a safe space for experimentation, where learners not only complete linguistic tasks but also “live” the language, gaining experience in authentic or simulated communication. The article outlines the types of strategies developed through theatrical learning (social, learning, and productive strategies), and emphasizes the importance of motivation, emotional and physical engagement, and collaborative creation in language education. The study concludes that integrating theatre pedagogy into FLE teaching methodology is highly beneficial, especially when tailored to the learners’ age, psychological traits, and cultural background. It also identifies avenues for further research, including the design of adapted educational models, assessment tools, and methods for incorporating theatre into both formal and informal learning environments.

Key words: theatre pedagogy, communicative competence, non-verbal communication, FLE, theatre workshop.

Постановка проблеми. У контексті сучасної лінгводидактики все більшу актуальність набувають інноваційні підходи до викладання іноземних мов, які поєднують мовленнєву, когнітивну та емоційну активність учня. Одним із таких підходів є театральна педагогіка – міждисциплінарна галузь, що інтегрує принципи театрального мистецтва в освітній процес. Театральна педагогіка не лише стимулює мовленнєву активність, а й створює умови для емоційного залучення учнів, формування їхньої соціальної та культурної компетентності.

Театральні практики є особливо ефективними при навчанні французької мови, адже вони дозволяють занурити учнів у автентичні комунікативні ситуації, сприяють кращому засвоєнню інтонації, мелодики мовлення, а також розвитку невербальних компонентів комунікації. Рольові ігри, імпровізація, сценічне читання, постановка п'єс – усе це формує не лише мовні навички, але й міжкультурне розуміння, критичне мислення та креативність. Незважаючи на зростання інтересу до теми, наукові дослідження, присвячені театральній педагогіці у навчанні французької мови, залишаються фрагментарними.

Аналіз досліджень. Сучасні дослідження (Кюк, 2003; Пає, 2010; Ламбер, 2010; Пенданкс, 1998) підтверджують ефективність театральної педагогіки у навчанні французької мови як іноземної. Зокрема, Ж.-П. Кюк наголошує на важливості розвитку дикції, інтонації та взаємодії в групі як складових комунікативної компетенції. М. Паєт і С. Жуїно відзначають роль тілесного виміру мовлення та невербальної комунікації у процесі мовного засвоєння. Д. Ламбер розглядає театральну майстерню як простір експерименту, що сприяє формуванню рефлексії, виразності та міжкультурного розуміння. За М. Пенданкс, театральна діяльність активізує соціальні, навчальні й продуктивні стратегії, необхідні для ефективного оволодіння мовою. Крім того, дослідники (Паж, 2001; Зюше, 2000) підкреслюють, що театр допомагає подолати страх помилок і стимулює мовленнєву активність, що є особливо важливим для підліткової аудиторії.

Метою цієї статті є систематизація наявних підходів до використання театральної педагогіки у навчанні французької мови як іноземної, аналіз ефективності запропонованих методів, а також окреслення перспектив подальших досліджень у цьому напрямі.

Виклад основного матеріалу. Театральна педагогіка виникла у XX столітті. Вона допомагає учням вивчати мову інноваційним способом, де важливу роль відіграє саме мовлення. Театральна

педагогіка є самостійною дисципліною, що поєднує театр і власне педагогіку. Вона розвивалась окремо від театральної освіти: остання зазвичай зосереджена на викладанні методів, теорії та/або практики акторської майстерності, тоді як театральна педагогіка інтегрує як мистецтво, так і освіту задля розвитку мовлення та посилення соціальної свідомості. Театральна педагогіка ґрунтується на драматургії та сценічному мистецтві, проте спрямована на освіту людей поза межами самого театру (Шірлі, 2017).

У театральній педагогіці велике значення надається таким принципам: повазі до різноманіття поглядів, створенню інклюзивного простору для різних перспектив і розвитку творчого діалогу (на основі критичної педагогіки); використанню естетики сучасного театру; балансу між творчим процесом і груповою динамікою.

Ще раз зазначимо, що театральна педагогіка не обмежується викладанням методів, теорій і практик, пов'язаних із сценічною діяльністю. Натомість вона використовує ці елементи для розвитку саморефлексії, ефективної комунікації та глибшого розуміння соціальних проблем. Завдяки цьому підходу розвиваються як творчі, так і рецептивні навички, а також міжособистісні й внутрішньоособистісні здібності.

Одним із поширених підходів у театральній педагогіці є поєднання педагогічних і театральних майстер-класів, де театр використовується як засіб дослідження певних тем. Така методологія дозволяє учасникам виступати як творцями (через творчі дії), так і спостерігачами (ділячись своїми враженнями), що стає підґрунтям для критичного осмислення себе, світу й театру. Цей підхід можна реалізовувати як у форматі разових занять (наприклад, майстер-класів чи уроків), так і в межах довготривалих групових проєктів (наприклад, підготовки вистави або серії тематичних воркшопів).

Ж.-П. Кюк зазначає, що «театр на уроці французької як іноземної мови (*FLE*) має ті самі класичні переваги, що й театр рідною мовою: вивчення та запам'ятовування тексту, робота над виразністю мовлення, дикцією, вимовою, вираження почуттів або станів за допомогою тіла та взаємодії з іншими, досвід виступу на сцені перед публікою, досвід роботи в групі та вміння слухати партнерів» (Кюк, 2003: 237).

У сучасній методиці навчання іноземних мов дедалі більше уваги приділяється не лише накопиченню лексичних одиниць чи граматичних структур, а насамперед розвитку здатності ефективно користуватися мовою в реальному спілкуванні. У цьому контексті театральна педагогіка набуває особливої цінності, адже вона забезпечує при-

родне, емоційне і водночас цілісне мовне середовище, яке сприяє практичному засвоєнню мови. Як слушно зазначається у праці «*L'atelier théâtral en classe de français dans l'enseignement secondaire espagnol*»: «Сьогодні одним із пріоритетів у навчанні іноземних мов є те, щоб учень умів ними користуватися, іншими словами – щоб він розвивав комунікативну компетенцію мови, яку вивчає. Без сумніву, театр може сприяти формуванню цієї комунікативної компетенції, адже театральний підхід активізує всі навички, необхідні для засвоєння іноземної мови, за винятком письмового мовлення» (Баільо, 2).

Як і будь-який літературний текст, мова в театрі розглядається у своїй цілісності. Зазвичай учень вивчає мовні елементи ізольовано: на одному уроці увага зосереджена на певному граматичному явищі, на іншому – на лексиці, пов'язаній з конкретною темою. У цьому випадку театр дає йому змогу зіткнутися, наприклад, з різними синтаксичними структурами (Баільо, 2).

Як стверджує А. Пає, «залучаючи театр на уроках французької мови, ми створюємо «ситуації спілкування – хоча й вигадані – але такі, що дозволяють реалізувати справжній мовний і людський обмін» (Пає, 2010: 14).

Є один аспект театру, який видається особливо цікавим: він пропонує так звану глобальну комунікацію. Театр дозволяє інтегрувати невербальний вимір спілкування. Справді, «дослідження з нейролінгвістичного програмування (НЛП) показали, як наше тіло передає інформацію поза межами нашої свідомої волі. Поза, хода, напрямок погляду – усе це передає значний обсяг інформації про того, хто спілкується» (Payet, 2010: 17). Театральна діяльність веде «до усвідомлення нашого способу спілкування» (Пає, 2010: 17), а також до визнання «тілесного виміру усного мовлення» (Жуїно, 2013: 57). Це означає, що через театральну діяльність учні починають глибше усвідомлювати, як саме вони спілкуються – не лише що вони говорять, а як говорять: яким тоном, з якою інтонацією, у якій послідовності викладають думки, як реагують на співрозмовника, як взаємодіють із групою.

Театр змушує мовця зосередитися на намірах, ролях, контексті комунікації, а отже – робить процес спілкування більш свідомим, точним і виразним. Важливо зазначити, що усне мовлення – це не лише процес передачі звуків або слів, а й комунікація за допомогою тіла: міміки, жестів, поведінки, руху в просторі, зорового контакту. У театрі ці елементи не є вторинними – навпаки, тіло стає частиною мовного висловлювання, воно «промовляє» разом із голосом. Цей «тілесний вимір» особливо

важливий у навчанні іноземної мови, оскільки допомагає: краще запам'ятовувати фрази через рух і дію; знімати психологічні бар'єри (страх говорити, помилитися); розвивати інтонаційну виразність і автентичність комунікації. Таким чином, театральна діяльність робить процес мовлення більш усвідомленим, живим і тілесно включеним – таким, що виходить за межі простої передачі тексту і стає справжнім актом взаємодії.

Розглянемо поняття «театральної майстерні», яка у межах театральної педагогіки виходить далеко за рамки звичайного уроку або репетиції. Це простір експерименту, спільного пошуку і самовираження, де навчання відбувається не лише інтелектуально, а й тілесно, емоційно, через дію. На відміну від традиційного підходу, що часто зосереджується на тексті та мовному матеріалі, театральна майстерня передбачає активну участь тіла у процесі навчання, відкриваючи нові форми взаємодії та розуміння. Саме тому дослідники театральної педагогіки звертають увагу на фізичну складову акторської гри як на важливий інструмент розвитку комунікативних навичок. У цьому контексті Д. Ламбер пропонує таке визначення театральної майстерні: «Так, театральну майстерню можна також порівняти з лабораторією. Тут проводять експерименти, працюють методом спроб і помилок, відкривають нове. У майстерні вивчають театральні техніки. Оскільки йдеться про підхід до театру через фізичні складові акторської гри, то така лабораторія ретельно досліджує різні зовнішні параметри невербальної комунікації: тіло, простір, погляд, присутність – тобто фізичний вимір акторської гри» (Ламбер, 2010: 14).

Таким чином, учень усвідомлює існування кінесичних і проксемічних елементів, які мають велике значення при вивченні іноземної мови, оскільки вони мають культурну конотацію і можуть призводити до непорозумінь або навіть до конфліктів. Учень залучений до процесу в усій повноті. Тіло, голос, мова – усе використовується. Учнів заохочують «ризикнути висловитися і сформулювати себе як суб'єкта, що говорить, мислить і є автономним» (Паж, 2001: 11).

Театральна педагогіка має значний вплив на процес вивчення іноземної мови – не лише як когнітивної діяльності (вивчення лексики, граматики), а як комплексного тілесного та культурного досвіду. Використання театру – це також спосіб додати культурний вимір до уроку, оскільки він дозволяє «відкрити для учнів культуру через вивчення франкомовних театральних текстів, інсценізувати їх і, відповідно, грати ролі персонажів, занурених у франкомовні світи» (Кюк, 2003: 237). Наприклад, у

французькій культурі нормальна дистанція під час розмови ближча, ніж у деяких північноєвропейських країнах. Жести, як-от знизування плечима або специфічні міміки, мають усталене значення. Якщо учень цього не знає або не розпізнає – можуть виникати непорозуміння чи навіть образи.

Отже, учень не просто вивчає слова, а вчиться читати й продукувати невербальні сигнали, які є невід'ємною частиною комунікативної компетенції. Відтак, навчання за театральною методикою активізує: тіло (рух, пози, жести), голос (інтонація, гучність, темп), мову (вербальне висловлювання – лексика, граматики, інтенція). Тобто учень не лише «виконує вправи», а переживає досвід комунікації на всіх рівнях одночасно.

Мовлення – це завжди не лише передача інформації, а акт самоствердження. Через мову людина: виражає свої думки та емоції, відстоює позицію, заявляє про свою присутність у комунікації. У контексті іноземної мови, особливо в умовах класу, боятися помилитися – це поширене явище. Театр допомагає «ризикнути», подолати цей бар'єр: учень діє у «рольовому» полі, де є простір для проб, імпровізації та самовираження без страху бути осміяним.

Однією з переваг театру як педагогічного засобу є його зв'язок з розвитком усного мовлення. Для викладача стимулювання мовленнєвої активності учня є складним завданням, оскільки той часто стикається з лінгвістичною невпевненістю, що спричиняє психологічний бар'єр. Страх помилитися в мовленні часто призводить до мовчання. У цьому контексті театр виявляється надзвичайно корисним ресурсом.

Повторення діалогів у театральній п'єсі – тобто неприродна, але структурована мовна практика – може допомогти учневі розвинути в іноземній мові природність і спонтанність, притаманні усному мовленню. Таким чином, театральна діяльність дозволяє поступово звикати не лише до фонетичних, але й просодичних (інтонаційних і ритмічних) аспектів мовлення: «Під час драматичної гри йдеться про те, щоб освоїти слово і мовлення, які дарують свободу та право висловлюватися. Взяти слово – іноді складно для деяких дітей, але яка це радість – передавати почуття, емоції, думки, розповідати про власний досвід і здобути глибоку увагу слухача!» (Зюше, 2000: 22–23).

Саме тому «завдання, що заохочують до ризику і розвивають упевненість у собі, одночасно сприяють і вивченню мови» (Аден, 2009: 175).

Мотивація є ще одним ключовим чинником у будь-якому навчальному процесі, особливо важливим, коли йдеться про підліткову аудиторію. Подібно до освітньої подорожі у Францію, театр підкреслює практичну цінність іноземної мови. Він

дозволяє закріпити французьку мову в реальності та зробити її живою і змістовною. Часто можна спостерігати, як підлітки сприймають мову, яку вивчають, як абстрактну систему, а не як засіб комунікації, яким користуються мільйони людей у світі.

Ігровий аспект театру відіграє важливу роль у мотивації учнів, а також у самому процесі навчання, будучи його невід'ємною частиною. У цьому контексті Д. Пеннак у творі *Chagrin d'école* зазначає:

«Гра – це дихання зусилля, другий удар серця; вона не заважає серйозності навчання. Навпаки – є її контрапунктом. А ще гра з матеріалом – це також тренування з метою його опанування» (Пеннак, 2007: 52).

На театральному ател'є учень розвиває певний набір стратегій, необхідних для опанування іноземної мови. У цьому контексті М. Пенданкс виокремлює три основні типи таких стратегій. Насамперед це соціальні стратегії, які, за її словами, «охоплюють усі дії та ініціативи учня, спрямовані на практику іноземної мови» (Пенданкс, 1998: 25). Під час театральної діяльності учень залучається до взаємодопомоги та розвитку емпатії, адже успіх спільного проекту залежить від колективної співпраці. Другу групу становлять стратегії навчання, а третю – стратегії продукування мовлення. У контексті театральної практики серед навчальних стратегій особливе значення мають техніки запам'ятовування: учень повинен вивчити не лише власну роль, а й репліки інших учасників, щоб ефективно взаємодіяти на сцені.

Театральне ател'є стає не просто творчим простором, а й інструментом розвитку автономії учня у процесі оволодіння мовою: через взаємодію, свідоме навчання та вільне мовлення у безпечному комунікативному середовищі.

Висновки. Отже, театральна педагогіка демонструє значний потенціал у процесі викладання французької мови як іноземної. Вона поєднує когнітивні, емоційні, соціальні та культурні аспекти навчання, сприяючи не лише засвоєнню мовних структур, але й формуванню комунікативної, міжкультурної та особистісної компетентності учнів. Завдяки театру мовлення стає живим, виразним і тілесно залученим, а учень – активним учасником комунікації, здатним імпровізувати, рефлексувати й діяти в мовному середовищі. Практики театральної педагогіки, такі як рольові ігри, інсценування, імпровізація, допомагають долати страх помилок, розвивати інтонаційну виразність, вивчати невербальні коди та працювати з автентичними франкомовними текстами. Вони також стимулюють мотивацію до вивчення мови, особливо серед підлітків, створюючи простір для творчості, співпраці та самовираження.

Попри зростання уваги до теми, дослідження у цій сфері залишаються фрагментарними. Перспективними напрямками подальших розвідок є розробка цілісних методичних моделей інтеграції театру у навчальний процес, емпіричне вивчення його впливу на різні компоненти комунікативної компетенції, а також адаптація театральних методик до різних груп учнів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Aden, J. La créativité artistique à l'école: refonder l'acte d'apprendre. *Synergies Europe*, 4, 2009, 173–180. URL: <https://gerflint.fr/Base/Europe4/aden.pdf> (Last accessed: 05.06.2025).
2. Bahillo, E. (n.d.). *L'atelier théâtral en classe de français dans l'enseignement secondaire espagnol*. Sphonix-Rust. URL: <https://gerflint.fr/Base/Espagne10/bahillo.pdf> (Last accessed: 05.06.2025).
3. Corral F., A. El teatro en la enseñanza de lenguas extranjeras. La dramatización como modelo y acción. *Didáctica. Lengua y Literatura*, 25, 2013. P. 117–134.
4. Cuq, J.-P. (Dir.). *Dictionnaire de didactique du français langue étrangère et seconde*. Paris: Clé International / ASDIFLE. 2003. P. 306.
5. Joinnault, B. De l'intérêt de certaines leçons de Dogon et des travaux de l'anthropologie théâtrale dans la pédagogie des pratiques de l'oral en français. In *Didactique du Français Langue Étrangère par la pratique théâtrale*. 2013. P. 57–66.
6. Lambert, D. *Le théâtre, un jeu d'enfants ? Une approche corporelle du théâtre à l'école*. Carnières-Morlanwez: Lansman Éditeur. 2010. P.101.
7. Page, C. *Éduquer par le dramatique: pratique théâtrale et éducation*. Issy-les-Moulineaux: ESF Éditeur. 2001. P. 126.
8. Payet, A. *Activités théâtrales et classe de langue*. (Coll. Techniques et pratiques de classe). Paris: Clé International. 2010. P. 208.
9. Pendanx, M. *Les activités d'apprentissage en classe de langue*. Paris: Hachette. 1998. P. 192.
10. Pennac, D. *Chagrin d'école*. Paris: Gallimard. 2007. P. 318.
11. Shirley H. *Theatre pedagogy: focus on a humanistic classroom approach*. URL: https://www.researchgate.net/publication/365776708_THEATRE_PEDAGOGY_FOCUS_ON_A_HUMANISTIC_CLASSROOM_APPROACH (Last accessed: 03.06.2025).
12. Zuchet, F. *Osez le théâtre*. Grenoble: CRDP Académie de Grenoble. 2003. P. 155.

REFERENCES

1. Aden, J. (2009). La créativité artistique à l'école: refonder l'acte d'apprendre. [Artistic creativity at school: rethinking the act of learning]. *Synergies Europe*, 4, 173–180. URL: <https://gerflint.fr/Base/Europe4/aden.pdf> [in French].
2. Bahillo, E. (n.d.). *L'atelier théâtral en classe de français dans l'enseignement secondaire espagnol [Theatre workshops in Spanish secondary school French classes]*. Sphonix-Rust. URL: <https://gerflint.fr/Base/Espagne10/bahillo.pdf> [in French].
3. Corral F., A. (2013). El teatro en la enseñanza de lenguas extranjeras. La dramatización como modelo y acción [Theatre in foreign language teaching. Dramatisation as model and action]. *Didáctica. Lengua y Literatura*, 25, 117–134. [in Spanish].
4. Cuq, J.-P. (Dir.). (2003). *Dictionnaire de didactique du français langue étrangère et seconde*. [Dictionary of teaching French as a foreign and second language]. Paris: Clé International / ASDIFLE. (P. 306) [in French].
5. Joinnault, B. (2013). De l'intérêt de certaines leçons de Dogon et des travaux de l'anthropologie théâtrale dans la pédagogie des pratiques de l'oral en français [The relevance of certain lessons from Dogon and the work of theatrical anthropology in teaching oral practices in French]. In *Didactique du Français Langue Étrangère par la pratique théâtrale*. pp. 57–66. [in French].
6. Lambert, D. (2010). *Le théâtre, un jeu d'enfants ? Une approche corporelle du théâtre à l'école*. [Theatre, child's play? A physical approach to theatre in schools]. Carnières-Morlanwez: Lansman Éditeur. P. 210. [in French].
7. Page, C. (2001). *Éduquer par le dramatique: pratique théâtrale et éducation*. [Educating through drama: theatre practice and education]. Issy-les-Moulineaux: ESF Éditeur. P. 201. [in French].
8. Payet, A. (2010). *Activités théâtrales et classe de langue*. (Coll. Techniques et pratiques de classe). [Theatrical activities and language classes. (Coll. Classroom techniques and practices)]. Paris: Clé International. P. 208. [French].
9. Pendanx, M. (1998). *Les activités d'apprentissage en classe de langue*. [Learning activities in language classes]. Paris: Hachette. P. 192. [in French].
10. Pennac, D. (2007). *Chagrin d'école*. [School blues.]. Paris: Gallimard. P. 318. [in French].
11. Shirley H. *Theatre pedagogy: focus on a humanistic classroom approach*. URL: https://www.researchgate.net/publication/365776708_THEATRE_PEDAGOGY_FOCUS_ON_A_HUMANISTIC_CLASSROOM_APPROACH [in English].
12. Zuchet, F. (2000). *Osez le théâtre*. [Dare to go to the theatre]. Grenoble: CRDP Académie de Grenoble. P. 155. [in French].